

ÅRSPLAN FOR SENJAHOPEN BARNEHAGE 2018 – 2019

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
KORT BESKRIVELSE AV BARNEHAGEN	3
BARNEHAGEN SOM PEDAGOGISK VIRKSOMHET	3
PEDAGOGISK GRUNNSYN/VERDIGRUNNLAG.....	3
SYN PÅ BARNET	3
SYN PÅ LÆRING	3
SENJAHOPEN BARNEHAGES VISJON	3
ÅRSHJUL.....	4
SATSNINGSOMRÅDER	5
TILRETTELEGGING FOR BARN SOM TRENGER EKSTRA HJELP OG STØTTE.....	5
FOREBYGGING AV MOBBING	5
BARN MEDVIRKNING.....	5
KOSTHOLD OG ERNÆRING	6
DANNING GJENNOM LEK OG LÆRING, OMSORG OG OPPDRAGELSE	6
PLANLEGGING, DOKUMENTASJON OG VURDERING	6
OVERGANGER	7
TILVENNING TIL BARNEHAGE	7
OVERGANG BARNEHAGE – SKOLE	7
PROGRESJON	7
KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	8
KROPP, BEVEGELSE OG HELSE	9
KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	10
NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	11
ANTALL, ROM OG FORM	12
ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	13
NÆRMILJØ OG SAMFUNN	14

Innledning

Denne årsplanen med progresjonsplan for fagområdene er utarbeidet på bakgrunn av barnehageloven med rammeplanen, kommunale styringsdokumenter og kontinuerlig vurdering av den pedagogiske virksomheten barnehagen er.

Det er styrer i samarbeid med pedagogiske ledere som har hovedansvar for at barnehagens mål og rammer blir fulgt, og at det utvikles en felles forståelse for målene blant medarbeiderne i barnehagen. Årsplanen skal gi foreldrene god og tilstrekkelig informasjon om barnehagens virksomhet.

Kort beskrivelse av barnehagen

Senjahopen barnehage har totalt 36 plasser, barn under tre år opptar 2 plasser. Det er mulig å utvide til 42 plasser på det arealet vi har disponibelt ved stor søkermasse. Barnehageåret 2018-2019 har vi utvidet til 40 plasser ved hovedopptak.

Barnehagen har to avdelinger, Lillebjørn og Storebjørn. På bakgrunn av søkermassen i år har vi fordelt barna på avdelingene – aldersblandete grupper med barn i alderen 0-6 år på begge avdelingene.

Barnehagen ligger midt i bygda med kort avstand til skole, bibliotek, skogen og fjæra som barnehagen benytte til tuområder. Det er og kort vei til bygdas bedrifter og Senjahallen.

Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Pedagogisk grunnsyn/verdigrunnlag

Med pedagogisk grunnsyn menes synet på oppdragelse. Det vil si de verdier og holdninger vi legger til grunn for pedagogisk virksomhet, altså basisen for vårt arbeid i barnehagen.

Syn på barnet

Alle barn er kompetente og selvstendige mennesker med egne tanker, følelser, handlinger og behov. Alle barn skal bli møtt med respekt og anerkjennelse, uavhengig av kjønn, alder, forutsetninger eller kulturell tilhørighet og livssyn. Alle barn skal få utfordringer tilpasset sitt utviklingsnivå og mulighet for å oppleve mestring slik at de blir glade, trygge og selvstendige mennesker. Barnehagen skal fremme barns livsmestring, god psykisk og fysisk helse.

Syn på læring

Alle barn skal føle seg som en del av et positivt fellesskap, og skal utvikle seg og lære gjennom samspill og samhandling med andre.

I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre.

Alle barn skal få utviklingsmuligheter som styrker deres identitet og selvfølelse.

Alle barn skal oppleve støtte på sin nysgjerrighet, sin kreativitet og sitt vitebegjær.

Uformelle og formelle lærings situasjoner er like viktige.

Senjahopen barnehages visjon

EN GLAD BARNEHAGE MED ET MILJØ SOM ER PREGET AV LATTER; GLEDE OG OMTANKE FOR HVERANDRE OG FELLESKAPET. BARNEHAGENS DAGLIGLIV SKAL PREGES AV AT VI LYTTET, STØTTER OG UTFORDRER HVERANDRE. VI ØNSKER AT ALLE SKAL FØLE SEG VELKOMMEN OG INKLUDERT.

Årshjul for Senjahopen barnehage 2018 – 2019.

Måned:	Hva skjer:	Tema:
August	Oppstart og tilvenning for små og store. 13. Planleggingsdag, barnehagen er stengt	Meg selv. Leken
September	Uke 36 – Vennskapsuke 13. Foreldremøte 18.00-20.00 Uke 38 – Brannvernuke Uke 38/39 Forskningsdagene	Vennskap – meg selv og vennene mine Inkludering Brannvern.
Oktober	5. Planleggingsdag, barnehagen er stengt Uke 41 – Psykisk helse markering 24. Internasjonal matdag	Hjemplassen min. Lek og læring Hvor kommer jeg fra?
November	FORUT arrangement – info kommer	FORUT. Mangfold Juleverksted.
Desember	Adventssamling i Mefjordvær kirke 13. Lucia 18. Julegrøt og nisse 20. Julefrokost i barnehagen 24.- 26. Julestengt i barnehagen	Fellesskap Norske tradisjoner.
Januar	2. Planleggingsdag, barnehagen er stengt	Demokrati Ute kino prosjekt.
Februar	Karneval med tema, info kommer	Likestilling Dyrene i skogen.
Mars	1. Soldagsmarkering, FORUT 15. Planleggingsdag, barnehagen er stengt	Foreldrearrangement. Bærekraft Ski og uteaktiviteter.
April	17.- 22. Påkestengt i barnehagen	Påskeverksted. Åpenhet
Mai	1. Barnehagen er stengt 16.mai feiring 17.Mai, barnehagen er stengt 30.Kristi himmelfartsdag, barnehagen er stengt 31.Planleggingsdag, barnehagen er stengt	Naturen våkner, hva skjer? Omsorg Vi øver til 17.mai og feirer på forskudd.
Juni	10. 2.Pinsedag, barnehagen er stengt Sommerfest i barnehagen – info kommer senere.	Samspill Vi avslutter barnehageåret og forbereder oss til sommer.
Juli	Barnehagen er sommerstengt uke 29 og 30.	

Satsningsområder

Barnehagen vil i tillegg til de månedstemaene som er satt opp i Årshjulet jobbe spesielt med:

- Rammeplanen som ligger som det **blå** temaet i Årshjulet. Disse temaene vil vi ha oppe til diskusjon og refleksjon i personalgruppa men også i barnegruppa.
- Bli «en barnehage».

For at vi skal få det best mulig for alle ønsker vi å fordele barna på begge avdelingene slik at vi får 20 plasser på hver side, aldersblandede grupper. Vi har da både store og små barn på begge avdelingene. Vi ønsker å ha aldersgrupper på tvers av barnehagen slik at barna får felles opplevelser med sine jevnaldrende. Samtidig vil alle barna ha noen å strekke seg etter og noen de kan ha litt ekstra omsorg for på sin avdeling. Dette vil kreve at vi må ha et godt og tett samarbeide på tvers. Vi ønsker å få til dette ved å ha aldersklubber for alle. Samtidig vil førskolebarna få sin dag.

- Meg selv og kroppen min.
- Realfag i daglige situasjoner.

Tilrettelegging for barn som trenger ekstra hjelp og støtte

Barnehagen skal legge til rette for at barn som trenger ekstra støtte tidlig, får den sosiale, pedagogiske og eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for at barnet får et inkluderende og likeverdig tilbud. Denne støtten skal iverksettes så tidlig som mulig, og justeres underveis i tråd med barnets behov og utvikling.

Forebygging av mobbing

FNs barnekonvensjon omhandler blant annet barnets rett til utvikling, medvirkning, ikke-diskriminering, omsorg, beskyttelse og selvrealisering. Det pekes spesielt på utvikling av respekt for barnets personlighet, kulturelle identitet, språk og verdier. Mobbing kan hemme en slik utvikling.

Både lov om barnehager og rammeplanen utdyper barnehagepersonalets ansvar for å motvirke mobbing, og rammeplanen legger vekt på språklig og sosial kompetanse som grunnlag for barns aktive deltakelse i fellesskapet. Sosial kompetanse må sees på som en viktig motvekt til mobbing.

Gjennom årets temaer og implementering av rammeplanen vil vi ha økt fokus på dette.

Vi benytter oss også av en egen plan for forebygging mot mobbing i barnehagen - «Lek og vennskap».

Barns medvirkning

Barn har rett til å uttrykke seg og få innflytelse på alle sider av sitt liv i barnehagen, Og meningene deres skal vektlegges. Rammeplanen slår fast at barn jevnlig skal ha muligheten til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.

Hvor omfattende medvirkningen vil være, og hvordan retten til deltagelse praktiseres er avhengig av barns alder og modenhet. Barna må oppmuntres til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og møte anerkjennelse for sine uttrykk. Dette innebærer at personalet må være åpne og ha blick for de innspillene barna kommer med. Disse innspillene kan komme til uttrykk på forskjellige måter, for eksempel gjennom kroppsspråk, handlinger, estetiske uttrykk og gjennom verbalt språk.

Å gi barna medvirkning handler ikke om at barn til enhver tid skal bestemme, men i større grad om å ta barn på alvor gjennom kommunikasjon og handling. Barn skal oppleve tydelige, imøtekomende og ansvarsfulle voksne i barnehagen som innser betydningen av å skape tid og rom for samtale og lytte til det barna har å formidle. Det er viktig at ansatte hjelper barna slik at deres stemmer kan medvirke i fellesskapet.

Kosthold og ernæring

Vi legger opp til et sunt og næringsrikt kosthold i barnehagen. Vi serverer et lett måltid til frokost, har smøremåltid eller varm mat til lunsj og serverer frukt til alle på ettermiddagen. Måltidene hos oss er en del av det pedagogiske arbeidet.

Vi samtaler, venter på tur, teller, sender, dekker på og av bordet. Måltidet skal være et sosialt samlingspunkt som styrker fellesskap og samhold.

Danning gjennom lek og læring, omsorg og oppdragelse

Barnehagen skal legge til rette for livslang læring, danning og aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Gjennom gode dannelsesprosesser blir barn i stand til å håndtere livet, til å være nysgjerrig og prøvende i forhold til omverdenen og oppleve seg selv som en viktig del av fellesskapet. Danning er grunnlaget for en allsidig og helhetlig utvikling som gjør at barna tilegner seg egenskaper og verdier slik at de kan omgås andre på en positiv måte

Læring i barnehagen henger nøye sammen med lek, oppdragelse og omsorg. Leken er det mest grunnleggende og viktigste som skjer i hele barnehagevirksomheten. Leken er frivillig, lystbetont og spontan, den inneholder humor og latter. Barn leker fordi det er morsomt og skaper mening. I leken foregår det viktige læreprosesser, og leken fremmer utviklingen på flere områder; intellektuelt, språklig, fysisk, sosialt og emosjonelt. I leken overføres viktige barnekulturelle tradisjoner fra eldre til yngre barn. Leken styrker selvtillit og bidrar til positiv selvoppfattelse. Leken fremmer initiativ, kreativitet og fantasi. Vi skal gi barna mulighet for å finne lekekamerater og venner på tvers av avdelingene. Vi skal gi dem felles opplevelser, impulser og ideer. Rommene i barnehagen skal utstyres slik at de inspirerer til læring og utvikling både gjennom lek og formelle lærings situasjoner.

Personalets samspill med barna vil alltid ha stor betydning for barns læring. Vi ønsker å møte barna med anerkjennelse, støtte og utfordringer. Vi ønsker at læring hos oss skal være både en individuell og en sosial prosess. Dette betyr at fokus hos personalet skal være på både enkeltindividet og på fellesskapet. Barnehagen skal være en læringsarena både for barna og personalet.

Planlegging, dokumentasjon og vurdering

I rammeplanen forutsettes det at vurdering skjer fortløpende. Barnehagen er en pedagogisk virksomhet som skal planlegges, dokumenteres og vurderes. Resultatet av barnehagens arbeid må vurderes opp mot mål som er satt for innholdet. Årsplan, progresjonsplan og årshjul utgjør grunnlaget for videre planlegging på avdelingsnivå. Avdelingene utarbeider månedsplaner og vurderinger som kan være gjenstand for dialog med og tilbakemeldinger fra dere som foreldre.

Barnehagen skal jevnlig vurdere det pedagogiske arbeidet. Det betyr at det pedagogiske arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes ut i fra barnehagens planer, barnehageloven og rammeplanen. Hovedformålet med vurderingsarbeidet er å sikre at alle barn får et tilbud som er i tråd med barnehageloven og rammeplanen.

Overganger

Tilvenning til barnehage

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet får en trygg og god start i barnehagen. Vi skal gi det enkelte barn tid til å bli kjent og trygg på avdelinga, på personalet og i barnegruppa. Barn og foreldre får en fast kontaktperson som følger deres oppstart spesielt. Vi ønsker å legge til rette for tett og god dialog med foreldrene i det daglige i oppstartsfasen. Barn og foreldre skal føle seg velkommen til barnehagen.

Overgang barnehage – skole

Berg kommune har utarbeidet et årshjul for overgang barnehage – skole som vi følger. Allerede på høsten starter vi opp med førskoleklubb for de som går siste året i barnehagen. Målsettinga er at hver enkelt skal utvikle et positivt selvbilde og mestring gjennom samspill med jevnaldrende. Vi skal skape positive forventninger til skolestart ved å gi barna positive opplevelser og glede ved skoleforberedende aktiviteter.

Progresjon

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barns interesser, kunnskaper og ferdigheter (barnehageloven §2).

Progresjonen, slik den er fremstilt nedenfor, skal tilpasses det enkelte barn og skal bygge på barns interesser. Samtidig er det en oppgave for personalet å utvide barns interessefelt, legge til rette for gjentagelse, gjenkjennelse og for fordypning.

Kommunikasjon, språk og tekst

Gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna:

- Uttrykker sine følelser, tanker, meninger og erfaringer på ulike måter.
- Bruker språk til å skape relasjoner, delta i lek og som redskap til å løse konflikter.
- Videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd.
- Leker, improviserer og eksperimenterer med rim, rytme, lyder og ord.
- Møter et mangfold av eventyr, fortelling, sagn og uttrykksformer.
- Opplever spenning og glede ved høytlesing, fortelling, sang og samtale.
- Utforsker og gjør seg erfaringer med ulike skriftspråksuttrykk, som lekeskrift, tegning og bokstaver, gjennom lese- og skriveaktiviteter.

0 - 2 år

- Bekrefte og anerkjenne barnas uttrykk og signaler, verbalt og nonverbalt
- Legge til rette for samhandling
- Bruke språket i lek med andre
- Eventyr og bildebøker
- Oppleve gleden ved å bli lest for og å få erfaring med ulike uttrykksformer
- Kjenne til eget og andres navn
- Rim og regler, sanger og musikk fra ulike kulturer
- Enkel dramatisering
- Bruke digitale pekebøker
- Samtale rundt billedokumentasjon

2 - 3 år

- Hjelp til å sette ord på følelser, tanker og meninger
- Bruke språket i lek med andre
- Førstehåndserfaring med tall og bokstaver
- Sanger, bøker, eventyr og fortellinger
- Kunne meddele seg verbalt på eget initiativ
- Være i korte dialoger med andre
- Ordbilder
- Klappe stavelser/rytmen i navnet sitt
- Lytte til lyder
- Kunne peke ut dagligdagse gjenstander og følge enkle instruksjoner
- Kunne holde oppmerksomheten i kortere perioder
- Få mulighet til å eksperimentere i tegneprogram på datamaskin eller nettbrett

3 - 4 år

- Samtale, fortelle, formulere ønsker, meninger og følelser verbalt
- Bruke språket i begynnende rollelek med andre
- Fremme ulike språk og dialekter
- Lytte til hverandre og vente på tur
- Få kjennskap til bokstaver
- Få kjennskap til/forstå ulike begreper
- Forstå enkle preposisjoner
- Leke med språket
- Skrive og tegne bokstaver digitalt

5 - 6 år

- Kunne fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer og sette ord på følelser og meninger
- Bruke språket i rollelek med andre
- Kunne konsentrere seg om noe over tid og åle avbrytelser
- Kunne skrive navnet sitt
- Tallrekka og bokstavene
- Leke skrive
- Kunne bruke ulike spørreord
- Fortelle vitser
- Rime selv

Kropp, bevegelse og helse

Gjennom arbeid med kropp, bevegelse og helse skal barnehagen bidra til at barna

- Opplever trivsel, glede og mestring ved allsidige bevegelseserfaringer, inne og ute, året rundt.
- Blir kjent med egne behov, får kjennskap til menneskekroppen og utvikler gode vaner for hygiene og et variert kosthold.
- Videreutvikler motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse, koordinasjon og fysiske egenskaper.
- Opplever å vurdere og mestre risikofyllt lek gjennom kroppslige utfordringer.
- Blir trygge på egen kropp, får en positiv oppfatning av seg selv og blir kjent med egne følelser.
- Setter grenser for egen kropp og respekterer andres grenser.
- Får innsikt i matens opprinnelse, produksjon av matvarer og veien fra mat til måltid.

0 - 2 år

- Aktiv bruk av kroppen
- Introdusere ord og uttrykk
- Bli kjent med omverdenen gjennom fysisk aktivitet og varierte sanseintrykk
- Introduseres for daglige rutiner for hygiene, spise, hvile
- Oppleve glede og fellesskap rundt matbordet
- Bli introdusert med enkle følelsesuttrykk
- Benevne kroppsdelene, og lære litt om kroppen

2 - 3 år

- Bevegelsesanger
- Legge til rette for selvstendighetstrening i de hverdagslige rutinene
- Legge til rette for motorisk aktivitet i forskjellige miljøer, inne og ute
- Være ute i all slags vær
- Tørre å smake på ny og ukjent mat
- Være med på å tilberede mat
- Legge til rette for konstruksjonslek
- Øve på turtaking

3 - 4 år

- Førstehåndserfaring med bruk av verktøy
- Bruke kroppen aktivt ute i naturen og oppleve glede ved det
- Få erfaring med uteaktiviteter i alle årstidene
- Begynne å gå på ski
- Legge til rette for finmotoriske aktiviteter
- Lære viktigheten av personlig hygiene
- Tørre å smake på ny og ukjent mat
- Få kunnskap om hvor maten kommer ifra
- Øve på å sette grenser for egen kropp
- Introdusere trafikkregler for fotgjengere

5 - 6 år

- Beherske av- og påkledning og holde orden i egne klær
- Selvstendighetstrening og samarbeid med andre
- Skilek
- Gode erfaringer med å være ute i naturen og med å utfordre seg selv fysisk
- Kjenne til elementer i et sunt kosthold
- Kjenne til trafikkregler for fotgjengere og syklist
- Skal kjenne til hjertesamlinger
- Ha et forhold til personlig hygiene, og viktigheten av dette
- Beherske blyantgrep

Kunst, kultur og kreativitet.

Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna

- Har tilgang til ting, rom og materiale som støtter opp om deres lekende og estetiske uttrykksformer
- Tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede
- Bearbeider inntrykk og følelser i møte med kunst, kultur og estetikk gjennom skapende virksomhet ute og inne
- Møter et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer og utforsker og deltar i kunst- og kulturopplevelser sammen med andre
- Bruker ulike teknikker, materialer, verktøy og teknologi til å uttrykke seg estetisk
- Opplever glede og stolthet over egen kulturell tilhørighet

0 - 2 år

- Gjennom sansene skal barna få erfare ulike materialer og redskaper.
- Begynnende utvikling av fantasi og skaperglede.
- Få kjennskap til ulike digitale verktøy.
- Lytte, danse og bevege seg til musikk.
- Erfare ulike instrumenter og musiske elementer som meloditempo og rytme.
- Introduseres for dramatisering.

2 - 3 år

- Bruke ulike teknikker, materialer, verktøy og teknologi til å uttrykke seg estetisk.
- Barna skal få oppleve digitale uttrykksformer.
- Lytte, danse og bevege seg til musikk.
- Bli kjent med og bruke ulike instrumenter og musiske elementer som melodi, tempo og rytme.
- Delta i enkle sangleker med voksne.
- Delta i dramatisering med hjelp av konkrete og i samspill med andre barn.

3 - 4 år

- Bearbeide sanseintrykk til egne sanseuttrykk.
- Bli kjent med digitale presentasjonsverktøy.
- Lytte, danse og bevege seg til musikk, får erfaring med å uttrykke seg gjennom musikk og instrumenter.
- Få øvelse med å bruke fantasi og kreativitet gjennom musikk, dans og drama.

5 - 6 år

- Barna skal utforske ulike kunstneriske og kulturelle uttrykk i skapende virksomhet.
- Få erfaring med å lage digitale fortellinger.
- Lytte, danse og bevege seg til musikk. Ta i bruk bevegelsessanger og sangleker i hverdagen.
- Kunne bruke kroppen til å uttrykke seg selv gjennom musikk, dans og drama.

Natur, miljø og teknologi

- Gjennom arbeid med natur, miljø og teknologi skal barnehagen bidra til at barna
- Opplever og utforsker naturen og naturens mangfold.
- Får gode opplevelser med friluftsliv året rundt.
- Opplever, utforsker og eksperimenterer med naturfenomener og fysiske lover.
- Får kjennskap til naturen og utvikler respekt og begynnende forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen.
- Får kjennskap om dyr og dyreliv.
- Lager konstruksjoner av ulike materialer og utforsker muligheter som ligger i redskaper og teknologi.
- Får kjennskap til menneskets livssyklus.

0 - 2 år

- Gå turer i nærmiljøet
- Se på bilder av kjente dyr og bli kjent med hvilke lyder de lager
- Oppleve glede ved å være ute
- Begynnende erfaring med digitale verktøy

2 - 3 år

- Utforske naturmaterialer
- Lære seg gode holdninger og respekt for naturen
- Oppleve undring over naturens mangfoldighet
- Kjennskap til de ulike årstidene
- Sortere søppel
- Være med på diverse gjøremål som bordekkning, klesvask osv.
- Ta egne bilder
- Ta opp lyd med iPad eller mikrofon

3 - 4 år

- Lære om skiftningene i naturen gjennom årstidenes gang
- Naturfenomener
- Studere/iakttatte planter, insekter, fugler, fisk osv.
- Eksperimentere
- Få kjennskap til tekniske hjelpemidler og lære hvordan de kan brukes i lek og hverdagsliv
- Bli kjent med å søke på internett og lære om nettvett
- Førstehåndserfaring med bruk av digitale verktøy
- Bruke naturmaterialer til skapende virksomhet
- Bli kjent med lokal fauna og flora

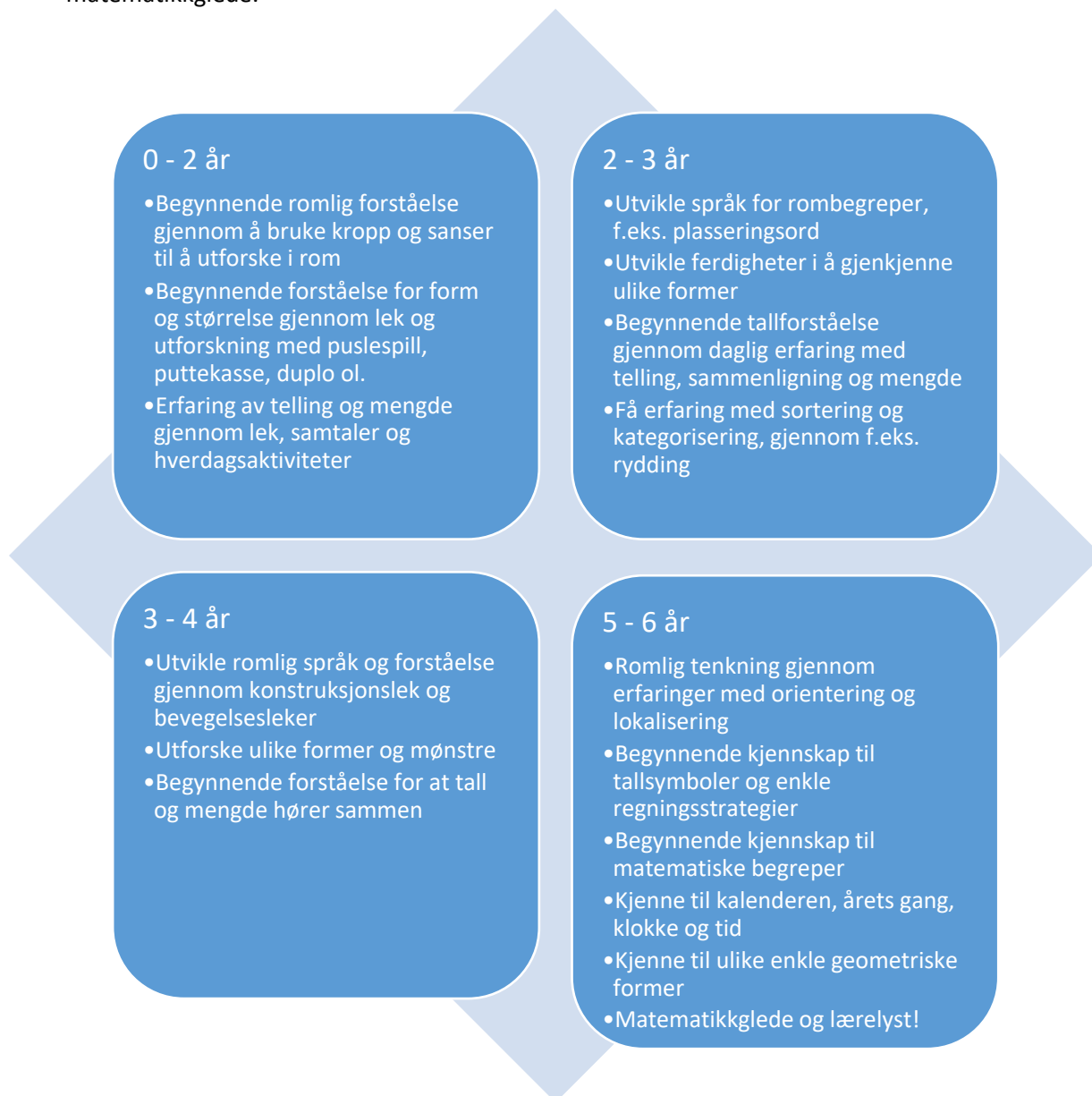
5 - 6 år

- Kunne kle seg etter været
- Kjenne igjen former
- Kjenne navn på de vanligste trær og planter i nærmiljøet
- Få erfaring med naturfagene fysikk, kjemi og biologi
- Begynnende forståelse for bærekraftig utvikling og miljøvern
- Få være med på å skape og produsere en digital fortelling
- Få kjennskap til kart, analogt og digitalt
- Få kjennskap til menneskets livssyklus

Antall, rom og form

Gjennom arbeid med antall, rom og form skal barnehagen bidra til at barna

- Oppdager og undrer seg over matematiske sammenhenger.
- Utvikler forståelse for grunnleggende matematiske begreper.
- Leker og eksperimenterer med tall, mengde og telling og får erfaring med ulike måter å uttrykke dette på.
- Erfarer størrelser i sine omgivelser og sammenligner disse.
- Bruker kroppen og sansene for å utvikle romforståelse.
- Undersøker og gjenkjenner egenskaper ved former og sorterer dem på forskjellige måter.
- Undersøker og får erfaring med løsning av matematiske problemer og opplever matematikkglede.

Etikk, religion og filosofi

Gjennom arbeid med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna

- Får kjennskap til grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon og blir kjent med religioner og livssyn som er representert i barnehagen.
- Utforsker og undrer seg over eksistensielle, etiske og filosofiske spørsmål.
- Får kjennskap til, forstår og reflekterer over grunnleggende normer og verdier.
- Får forståelse for at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og leve sammen på.
- Utvikler interesse og respekt for hverandre og forstår verdien av ulikheter og ulikheter i et fellesskap.

0 - 2 år

- Få kjennskap til empati, det å være god mot andre, og begrepene lei seg, glad og sint
- Oppleve seg sett, hørt og forstått

2 -3 år

- Kjenne igjen følelser og undre seg over følelsesuttrykk
- Forhandle, dele og forholde seg til konfliktløsning
- Turtaking
- Finne glede i samvær og samspill med andre barn
- Føle ansvar og medvirke i barnehagen
- Bli kjent med ulike tradisjoner og høytider som er representert i barnegruppen
- Medvirke i dokumentasjonsarbeidet

3 - 4 år

- Delta i lek og samspill med andre
- Vise respekt for andre
- Se egne og andres følelser og behov, og hjelpe hverandre
- Få uttrykke egne følelser og evne til å regulere seg måten de agerer på
- Utvikle evne til å løse konflikter
- Få kjennskap til andre kulturer, gjennom fortellinger, høytider og tradisjoner
- Undre seg over eksistensielle, etiske og filosofiske spørsmål
- Få forståelse for at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og leve sammen på

5- 6 år

- Kunne være i lek og stå i en venns relasjon over lengre tid
- Kunne stille kritiske spørsmål, lytte til andre, uttrykke tanker og finne svar
- Kunne føre enkel samtale om etiske leveregler, respekt og toleranse
- Ha klare forventninger om å bli sett, hørt og forstått av omgivelsene
- Begynnende forståelse for den enkeltes rettigheter og likeverd
- Kjenne til at alle mennesker er forskjellige og har forskjellige forutsetninger og vise respekt for det
- Etablere et forhold til nettvett og digital dannelse

Nærmiljø og samfunn

Gjennom nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna

- Oppmuntres til å medvirke i egen hverdag og utvikler tillit til deltakelse i samfunnet.
- Erfarer at alle får utfordringer og like muligheter til deltakelse.
- Utforsker ulike landskap, blir kjent med institusjoner og steder i nærmiljøet og lærer å orientere seg og ferdes trygt.
- Blir kjent med lokalhistorie og lokale tradisjoner.
- Blir kjent med ulike tradisjoner, levesett og familieformer.
- Blir kjent med at samene er Norges urfolk, og får kjennskap til samisk kultur.
- Får kjennskap til nasjonale minoriteter.

